

Jordi Galí i Farrés

**ALCALDES DE GIRONA
1931-1939**

JOAQUIM DE CAMPS I ARBOIX

JOAQUIM DE CAMPS I ARBOIX

(Girona, 1894 - Barcelona, 1975)

Jurista, historiador, polític, propietari agrícola, i moltes coses més. La vida de Joaquim de Camps i Arboix va ser activa, intensa. Veí del carrer de les Bernardes, la seva participació en la vida pública de la ciutat el convertí en una destacada figura de la Girona dels anys vint i trenta del segle passat. Políticament, va seguir una trajectòria particular. Durant la Restauració va ser conseller municipal per la Lliga Regionalista; amb l'adveniment de la República, i ja vinculat a Acció Catalana, va ser designat adjunt de la Comissaria Delegada de la Generalitat; tanmateix, l'any 1934 va tornar a l'Ajuntament, ara com a membre d'Esquerra Republicana. Aquell mateix any va ser un dels actors principals dels Fets d'Octubre gironins: com a alcalde gestor va proclamar l'Estat Català des del balcó del consistori. Tornaria a assumir l'alcaldia, en un altre breu període, després del cop d'estat franquista.

A les darreries de l'any 1936 es va traslladar a França. Una oportunitat per treballar com a canceller del Consolat de la República a Perpinyà el va allunyar dels escenaris directes de la Guerra Civil. Dissortadament, li va tocar gestionar l'arribada de milers d'exiliats. Ell mateix va fer les maletes i va passar a l'Argentina, on va restar fins que el 1948 va retornar a Catalunya, a Barcelona. Des de llavors es va dedicar a escriure el gruix de la seva extensa i variada producció bibliogràfica, fins que va morir el 1975.

De la família Camps

Joaquim de Camps i Arboix va néixer a minvant del segle XIX, concretament el 24 de gener de 1894. Pocs dies després, l'1 de febrer, va ser solemnement batejat a la parròquia de Santa Susanna del Mercadal. Fou l'únic fill del matrimoni –contret no feia gaire– entre Mariano de Camps i de Feliu i Maria Arboix i Rexach.

Fill de Francisco de Camps i de Aviñó i de Narcisa de Feliu i Sambola, el pare, a voltes anomenat *Marian* o *Marià*, era un propietari i hisendat gironí. I és que formava part d'una de les

branques de la família Camps, una destacada família de terratinents amb vastos dominis agrícoles repartits per diverses zones de la demarcació, des de l'Empordà al Gironès, i més enllà. Com el marquès del mateix nom, parent seu, Mariano de Camps també s'interessà per la política. De postura conservadora, va arribar a ser alcalde constitucional de Girona entre els anys 1875 i 1877, essent l'encarregat, per exemple, de treure a subhasta pública la construcció d'un pont de ferro sobre l'Onyar, adjudicat després a la casa Eiffel. En l'àmbit personal, s'havia casat en primeres núpcies amb Pilar de Prat, amb qui va tenir una filla, Maria Dolors. En morir l'esposa, va restar vidu fins que es va casar en segones núpcies amb Maria Arboix.

Maria Arboix i Rexach –la mare– era filla de Jaume Arboix i Guixes, natural d'Amer, i de Raymunda Rexach, de Sant Gregori. Un cop casada amb Mariano de Camps, molt més gran que ella, va passar a residir a la propietat que ell posseïa al carrer de les Bernardes, al segon pis del número 2. Tot i quedar vídua l'any 1898, en morir ell a causa d'una apoplexia, va continuar vivint al mateix habitatge en companyia d'una serventa i del petit Joaquim. No es va dedicar a cap professió específica, però com a “viuda de Camps” –com sovint se l'anomenava a la premsa de l'època– va col·laborar en diverses iniciatives religioses i altruistes, i fins i tot va ser, en qualitat de familiar, vocal de la Junta Provincial d'Instrucció Pública. Va morir el 1922, a l'edat de 66 anys.

Aquestes van ser les arrels familiars de Joaquim de Camps i Arboix; aquests van ser els orígens, tot i provenir d'un ambient conservador, catòlic i benestant –era ni més ni menys que cosí de Carles de Camps i d'Olzinellas, destacat polític regionalista i segon marquès de Camps–, d'un protagonista dels fets del 6 d'octubre, d'un alcalde d'Esquerra Republicana durant la Guerra Civil. En definitiva, els orígens d'*un Camps*, quant a trajectòria ideològica i política, diferent.

“Màquina de joventut”

Els anys de joventut de Joaquim de Camps van ser uns anys d'assentament de bases, de fonamentació del futur historiador, advocat i polític que va ser. Despert i curiós, fou un bon estudiant i tingué una bona formació. Va gaudir dels primers ensenyaments almenys des dels sis anys i, superades les etapes següents sense problemes, el juliol de 1910 va obtenir, amb una qualificació d'excel·lent, el *Grado de Bachiller* a l'Institut General i Tècnic de Barcelona. Un fet que, fins i tot, li va merèixer una felicitació des de les pàgines del *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* (12-07-1910, p. 11), on fou definit com un “aprovechado y estudioso joven”.

Un any després, l'alcalde de Torroella de Montgrí utilitzaria els dos mateixos adjectius per presentar-lo davant del públic aplegat al Cafè Imparcial d'aquella localitat. Era el dia 9 de setembre de 1911 i Camps i Arboix, membre d'una família tradicionalment vinculada a aquelles terres, hi va donar una conferència de temàtica local, més tard publicada en forma de llibre: *Records històrics de Torroella i del Castell de Montgrí*, una bona mostra de l'erudició i de la sensibilitat històrica d'aquell jove estudiant de disset anys que, per cert, no s'estava de fer públiques i extensibles les seves ja clares conviccions patriòtiques. En efecte, va acabar la conferència demanant treballar pel bé de la pàtria, perquè “amb això complirem un deure i al mateix temps pagarem lo molt que ella ha fet per nosaltres”.

Finalitzada l'etapa a l'Institut, i amb el batxillerat a la butxaca, Joaquim de Camps va iniciar els estudis de dret a la Universitat de Barcelona. Va seguir la carrera “con notable aprovechamiento” i, el juny de 1915, va realitzar i superar els exercicis finals, els que li van permetre obtenir, amb data 25 de febrer de 1916, el títol de llicenciat en dret. Així les coses, el començament de la seva trajectòria professional com a advocat no es faria esperar. Aquell mateix any ja va ingressar a l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Girona, i el febrer de 1917 va exercir per primera

vegada, amb “un brillante discurso y con gran claridad de concepto”, com a lletrat defensor a la sala del tribunal de l’Audiència Provincial (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 06-02-1917, p. 2). Aquell seria el primer dels nombrosos casos judicials que, a partir d’aleshores, portaria.

Els anys d’estudiant a Barcelona, uns anys d’aprenentatge però també de descobriment dels nous corrents renovadors que s’estaven formant a la capital, no van debilitar els lligams que Camps i Arboix tenia amb Girona. Ans al contrari: va ser un gironí militant, un jove de tarannà dinàmic que va participar activament en diferents àmbits de la vida gironina. Ara bé, va ser sobretot després, un cop acabats els estudis, quan s’integrà per complet en els moviments polítics i culturals de la ciutat.

Retrat de grup del moviment juvenil «Pomells de Juventut» davant de la porta del monestir de Sant Pere de Galligants. Entre els presents, el fundador dels pomells de Catalunya Josep Maria Folch i Torres, acompanyat de Joaquim de Camps i Arboix en representació del batlle Francesc Coll. Ajuntament de Girona, CRDI (autor desconegut).

A tall d'exemple, des de ben aviat va formar part del Centre Catalanista de Girona –possiblement influït pel marquès de Camps, que n'era el president–, una entitat adherida a la Lliga Regionalista i de la qual va arribar a ser secretari. També va ser secretari, i més tard tresorer, del Consistori dels Jocs Florals de Girona, així com membre d'Athenea, una associació creada per un grup d'intel·lectuals gironins amb l'ànim de promoure les arts i la cultura. Durant aquesta època, també va ser redactor i redactor en cap del setmanari catalanista *El Gironès*, col·laborador del *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* i, des de l'any 1916, soci de la Junta Directiva de l'Associació de Periodistes. A més, va participar en diversos actes religiosos, per exemple portant el penó en processons celebrades tant a Torroella de Montgrí (1915) com a Girona (1919). I encara va tenir temps per guanyar algun torneig de tennis i per acudir a les pertinents revistes militars, primer a Barcelona i després a Sant Feliu de Guíxols –formava part de la reserva de marineria.

Així doncs, no és d'estranyar que referint-se a aquells anys –i a una part dels que vingueren–, Jaume Vicens Vives digués d'ell que era “sang i carn de la mateixa ciutat en un moment en què tots podíem i devíem formar-ne part”. Company d'inquietuds i d'il·lusions –i també d'alguna sobretaula–, les anteriors són algunes de les paraules que l'historiador i editor gironí li va dedicar en el pròleg de *Verntallat, cabdill dels remences* (Camps 1955, p. 9), un pròleg evocador, tal com ho demostra el seu començament:

En el meu record, no pas massa llunyà certament, Joaquim de Camps i Arboix és una figura indestriable d'un ambient gironí que el transcurs dels anys ha definitivament tombat. No sabia com descriure'l, o millor dit, hauria de recórrer a la tècnica històrica per fer-lo reviure amb certa precisió. A l'època a què em refereixo, la il·lusió i l'entusiasme feren dringar les pedres de la vella ciutat; nosaltres comptaplàvem (sic) com se

n'anava desprenent amb aquest meravellós polsim de centúries, que queia com flors de cristall que s'obrisin a una nova vida. Potser nosaltres mateixos érem aquesta nova vida. No ho sabíem ben bé. No teníem temps de comprendre ni de reflexionar; érem màquina de joventut a tota pressió. Aplaudíem, cridàvem amb tanta plenitud, que érem com l'existència mateixa multiplicant-se indefinidament, més enllà de tota nafra i de tota sofrença. Així érem nosaltres d'agosarats i així volíem que fos Girona. Així ens semblava que era.

Amb tot, les contribucions del jove Camps i Arboix no es van circumscriure només a la ciutat de Girona. També va deixar petja a Torroella de Montgrí, on era considerat un veí més de la vila per pertànyer a una família que, a més de propietats, hi tenia part dels orígens. D'aquí que mossèn Francesc Viver, en el primer número del periòdic local *Emporion* (01-01-1915, p. 2), parlés obertament de l'esperit "super torroellenc" d'"en Camps", un dels seus companys col·laboradors en aquella publicació. Ho deia amb cert coneixement de causa, ja que junts havien fundat feia poc, l'any 1914, la revista quinzenal *El Montgrí*.

De fet, tot i que ja en un altre ordre de coses, el futur alcalde de Girona es va casar en territori empordanès, no lluny de Torroella de Montgrí. Joaquim de Camps va contraure matrimoni amb Carme Mercader i Mas el dia 30 de setembre de 1920 –s'havien promès el desembre de 1919– a la parròquia de Santa Maria de la Bisbal d'Empordà, d'on ella era originària. Nascuda el 1898, la Carme era filla del celranenc Robert Mercader i Sureda i de la gironina Dolors Mas i Romañach i, per tant, filla d'una distingida família amb negocis al sector surer. Un cop casats i retornats del viatge de noces que els portà per Madrid i París, els nuvis van passar a viure conjuntament al domicili del carrer de les Bernardes, on van coincidir fins a la seva mort (1922) amb Maria Arboix, una mare que se sentia orgullosa de tenir un fill "tan noble" i de tan "bellas cualidades", tal com així li havia fet saber

un temps abans a través d'una carta que avui es guarda a l'Arxiu Nacional de Catalunya (Fons Joaquim de Camps i Arboix, ANC).

Pocs mesos abans de casar-se, aquell jove preparat, animat i amb vocació política s'havia convertit en nou conseller municipal de l'Ajuntament de Girona. Foren els inicis d'una carrera política complexa, poc estàtica i poc unidireccional, amb un recorregut que, des d'un punt de vista ideològic, viraria de la dreta cap a l'esquerra.

D'entrada, regionalista

Joaquim de Camps es va presentar a les eleccions municipals del dia 8 de febrer de 1920 com a membre de la candidatura regionalista –o nacionalista– del Centre Catalanista. Compromès des d'un temps ençà amb la defensa i el reconeixement de Catalunya, l'advocat i propietari gironí, de només 26 anys, també estava convençut de la necessitat de refer i d'emprendre nous projectes per a la ciutat; d'aquí que es postulés per a un lloc a l'Ajuntament. Valent-se del seu esperit jove i renovador, durant la campanya electoral no va dubtar a criticar la passivitat dels anteriors governs municipals en matèria d'ordenances i de política social, a la vegada que demostrava ser “un orador de elegante dicción y pulcra forma” (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 08-02-1920, p. 4). Arribat el dia dels comicis, va aconseguir 313 vots, fet que el va convertir en el candidat més votat del districte tercer, per davant d'un altre jove intel·lectual i regionalista, l'arquitecte Rafael Masó. Tot i els bons resultats obtinguts, però, la seva incorporació al consistori no estava assegurada, sinó més aviat amenaçada.

El juliol de 1919 Camps i Arboix havia estat nomenat fiscal suplent del jutjat municipal de Girona, un càrrec que va començar a exercir a partir del 30 d'agost. Aquest fet, sumat a la nova condició de conseller electe que s'havia guanyat gràcies als resultats electorals, no va passar desapercebut al candidat monàrquic Cosme Reitg, que també s'havia presentat pel districte

tercer, però que no havia resultat elegit. Reitz defensava que dur a terme les funcions de fiscal suplent era motiu d'incapacitat per exercir el càrrec de conseller i, per això, demanava que la regidoria li fos atribuïda a ell. Tanmateix, les seves peticions no van tenir èxit. La Comissió Provincial encarregada del cas va considerar que es tractava d'un problema d'incompatibilitat –i no pas d'incapacitat– i que, havent renunciat al càrrec que posseïa al jutjat municipal, Joaquim de Camps podia ser designat legalment conseller de l'Ajuntament de Girona. I així va ser.

En efecte, el futur alcalde de la ciutat no va faltar a l'acte de constitució del nou consistori que va tenir lloc l'1 d'abril de 1920. Aquell dia va ser proclamat regidor municipal –una fita, per cert, força habitual a la seva família– i també, per tretze vots a favor i un en blanc, síndic primer. Seguidament, va fer la seva primera intervenció plenària en nom de la minoria nacionalista. Així, després d'expressar “su amor y entusiasmo por la Ciudad”, va explicar les gestions que els homes del Centre Catalanista havien fet per intentar aconseguir “una constitución armónica” de l'Ajuntament basada tant en l'afirmació autonomista com en un programa de millores per a la ciutat. En aquest sentit, va afegir que les converses mantingudes amb altres formacions polítiques havien estat especialment productives amb els republicans, amb els quals –i a mode reconciliació– havien acordat un seguit d'actuacions conjuntes per al mandat que s'iniciava.

Malgrat ser novell i un dels més joves, De Camps va tenir un protagonisme notori en aquell ajuntament. Quant a càrrecs, a més de síndic primer i de secretari de la minoria regionalista, també va ser membre de la Comissió d'Hisenda i de la Junta del Cementiri, i fins i tot segon tinent d'alcalde durant un breu període. En aquest darrer cas, li ho van permetre els nou sufragis favorables i els set en blanc que va obtenir en la sessió del dia 11 de febrer de 1921, poc després que, per desavinences amb les altres forces polítiques, tant ell com la resta de consellers regionalistes haguessin presentat la dimissió dels càrrecs consistorials que posseïen, fet que obligà a reconstituir l'Ajuntament.

Retrat de Joaquim de Camps i Arboix. Ajuntament de Girona, CRDI (Fotografia Unal).

Per altra banda, en els plens va prendre la paraula en nombroses ocasions i per diversos motius, tant per demanar explicacions per l'augment dels preus del pa i de la farina (sessió 07-04-1920) com per reclamar que fos llegida una proposició d'adhesió a la Mancomunitat de Catalunya, la que ell i altres consellers havien formulat en resposta a una petició del comte de Fígols, que precisament havia demanat al consistori un gest en sentit contrari (ple 25-06-1920).

Tal com establia la llei, l'any 1922 es va produir una nova renovació biennal de l'Ajuntament. Ara bé, com que només estaven obligats a deixar la institució els consellers més antics, Joaquim de Camps no es va veure afectat pels canvis i va mantenir la regidoria. Així, en el ple del dia 1 d'abril, després de lamentar la manca de mitjans econòmics i de temps que regionalistes i republicans havien tingut per tirar endavant el programa pactat, va ser proclamat edil per segona vegada. I és que era moment de fer balanç del bienni que s'acabava, però sobretot de perfilar el nou mandat. Francesc Coll i Turbau va ser reelegit batlle i, després de les votacions dels tinents d'alcalde, Camps i Arboix va ser designat altra vegada per a la sindicatura, encara que en aquesta ocasió com a síndic segon. També va ser elegit representant de l'Ajuntament a l'associació benèfica La Caritat, a més de continuar formant part de la Comissió d'Hisenda. En aquest darrer sentit, en un manifest publicat al *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* l'any 1923 (13-07-1923, p. 5), un dels aspectes que més destacaven els consellers nacionalistes i republicans de la gestió per ells realitzada al consistori era "haver normalitzat la vida econòmica de l'Ajuntament de Girona", "haver vigoritzat la seva hisenda" i "haver creat el principi del crèdit municipal". Aconseguir tot això, deien en el mateix escrit, havia arribat el moment d'iniciar la municipalització de les aigües potables, amb l'objectiu últim de fer de Girona "una ciutat sanejada i moderna".

Actiu i participatiu com sempre, Joaquim de Camps tornaria a subscriure ben aviat una altra declaració, ara sobre un tema d'innegable transcendència: el cop d'estat protagonitzat per

Miguel Primo de Rivera. Com la resta de companys de coalició, d'entrada no es va oposar, pel que podien aportar de bo "para el saneamiento de la política general de España", a les intencions inicials del capità general de Catalunya; això sí, sempre que el moviment no suposés el relegament de les ideologies defensades per les diferents formacions del consistori (sessió 14-09-1923). Tanmateix, aquella condició no es va complir i el dia 1 d'octubre tots els consellers van ser cessats i reemplaçats per vocals associats.

Així les coses, l'opinió de l'advocat gironí respecte la dictadura de Primo de Rivera no trigaria a canviar. S'hi va oposar de manera clara i manifesta. I és que malgrat haver estat apartat de l'Ajuntament, la seva activitat política no es va aturar. D'entrada, a finals de l'any 1923 va ser processat i empresonat, juntament amb altres ja exconsellers del consistori, per haver participat, quan encara era regidor, en l'adopció d'un acord "sobre afirmación de la nacionalidad catalana" proposat pel Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 01-01-1924, p. 4). Lluny de qualsevol escarment, el 31 de gener de 1925 va ser sancionat amb una multa de 500 pessetes "por hacer propaganda en pugna del regimen actual y vituperar cuantas disposiciones, ordenes y ruegos de las autoridades en general". No va ser l'única sanció, ja que a principis d'abril del mateix any va rebre una altra carta del governador civil, que deia així (Fons Joaquim de Camps i Arboix, ANC):

En vista de las derivaciones a que ha dado lugar el sermón pronunciado en la noche del lunes último en la Santa Iglesia Catedral por el Reverendo Don Bartolomé Barceló, procesado actualmente a causa de dicho sermón por el Juzgado militar, y teniendo en cuenta que, segun declaración del propio Tesorero de la Cofradia de San Jorge, fué ésta la que contrató y pagó, el expresado sermón, lo que, logicamente significa sin duda

alguna, que cabe por lo menos a los mas significados Cofrades de San Jorge innegable responsabilidad por las frases ofensivas para la Patria Española que en el mencionado sermón se pronunciaron sin la mas insignificante protesta durante ni despues de pronunciado, comprobada ademas, en expediente que obra en este Gobierno la tendencia política, y notoriamente desafecta a España que ha inspirado en los últimos tiempos los actos de la expresada Cofradia, y teniendo en cuenta tambien, que es Vd uno de sus miembros, que la noche del lunes pasado se significó, presidiendo con otros señores el expresado acto, y celebrando, despues, el caracter antipatriótico del antedicho sermón, he resuelto imponer a Vd con arreglo a lo dispuesto en el nuevo Estatuto Provincial vigente, la multa de mil pesetas, que hará efectivas con el correspondiente papel de Pagos al Estado.

Ni un mes després li seria enviada una nova missiva: des del Govern Civil li recordaven que encara no havia efectuat el pagament de les 1000 pessetes i que, per tal de donar-li les majors facilitats per no veure's acusat de rebel·lia, li ampliaven el termini 48 hores més...

A banda de les accions contestatàries, durant la Primera Dictadura Camps i Arboix també va seguir, amb interès però des de la distància imposada, l'actuació dels consellers governatius a l'Ajuntament. Heus aquí un article seu publicat a l'òrgan periodístic de la Lliga l'any 1925 (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 12-04-1925, p. 1), on feia una anàlisi crítica del projecte d'emprèstit impulsat pel govern de la ciutat. De fet, durant aquells anys la seva faceta periodística no es va deturar. A tall d'exemple, ja fos amb articles com l'anterior o fins i tot amb algun poema, va continuar col·laborant amb el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, periòdic que dirigí; igual que Carles Rahola i Miquel Santaló, va participar en la revista *Pireneus*, i, ja com a

activitat corporativa, l'any 1924 va ser designat per l'Associació de Periodistes per comparèixer en la III Assemblea de la Premsa. I tot, és clar, mentre continuava exercint d'advocat. El retorn a la vida consistorial, a més, no quedava lluny.

Joaquim de Camps va recuperar la regidoria a principis de 1930, quan després de la marxa de Primo de Rivera es va formar un nou ajuntament, integrat a mitges per alts contribuents i per exregidors de la ciutat. Ell hi va entrar per aquesta segona via, encara que ja en el primer plenari “usó de la palabra en nombre de los elementos catalanistas haciendo constar su disconformidad con la fórmula de integración de la Corporación Municipal”, per considerar que la reposició havia d'incloure “todos los Señores que indebidamente fueron desposeídos por el Directorio Militar”. A més, va aprofitar aquella intervenció per fixar com a prioritat del mandat la investigació dels errors que, en l'àmbit municipal, s'havien comès durant la dictadura. L'endemà, dia 27 de febrer, va ser nomenat de nou membre de la Comissió d'Hisenda, i va ser precisament com a tal, i complint amb les tasques de revisió que ell mateix havia anunciat, que va elaborar la corresponent *Memòria de la ponència d'Hisenda*, després publicada en forma de llibre amb el títol *La Hisenda municipal en 1930*. Descrita críticament en aquell estudi, la situació econòmica heretada del període anterior, “poc desitjable”, va ser un dels temes candents que va haver d'afrontar el nou ajuntament. Val a dir que, a banda de ponent d'Hisenda, De Camps també fou designat tercer tinent d'alcalde, per catorze vots (ple 13-03-1930), i més tard representant del consistori al V Congrés Nacional Municipalista i vocal de la Junta Municipal del Cens.

Fora de l'Ajuntament, durant aquell règim de transició anomenat *dictablanda* va presidir el Grup Excursionista i Esportiu Gironí, concretament del gener de 1930 al gener de 1931. D'aquí que, en una carta enviada el 15 de febrer de 1930 al seu amic Carles Rahola, li comentés: “El poc temps que fa que actuo en la presidència del «Grup» no m'han permés (sic) tenir normalitzades les coses i correspondre a l'Ateneu per la seva amable invita-

ció als actes que celebra” (Fons Carles Rahola i Llorens, AMGi). De tota manera, malgrat que en aquella ocasió s’excusava per no poder-hi acudir, el futur alcalde de la ciutat va participar regularment de la vida de l’Ateneu de Girona. Va ser allà, precisament, on a mitjan 1930 es constituí el Comitè delegat dels Amics de l’Art Vell, del qual va ser membre, igual com també en fou de la Real Sociedad Económica Gerundense de Amigos del País. Per contra, “por sus múltiples ocupaciones profesionales y políticas”, a finals d’any va presentar la dimissió del càrrec de redactor en cap del *Diario de Gerona* (*Diario de Gerona de Avisos y Noticias*, 31-12-1930, p. 1).

El cert, però, és que ja llavors Joaquim de Camps s’havia allunyat de les tesis regionalistes i s’havia acostat a les d’Acció Catalana. Ara bé, malgrat la convocatòria d’eleccions municipals per al dia 12 d’abril de 1931, no tornaria a formar part de l’Ajuntament de Girona fins després dels comicis de 1934.

La República i algunes ambicions frustrades

El 3 de març de 1930, Camps i Arboix havia sigut un dels signataris del manifest “Acció Catalana a l’opinió”. Aquella va ser la presentació pública, “després d’uns anys d’incomunicació forçosa”, d’Acció Catalana, una formació que s’autodefinia com a catalanista, liberal, demòcrata i republicana (*La Publicitat*, 04-03-1930, p. 1). A Girona, ell en va ser el capdavanter, l’artífex. Va participar en la constitució de la delegació gironina del partit i, seguidament, la va presidir. Tanmateix, no es va presentar com a candidat a la decisiva jornada electoral del 12 d’abril. Segons sembla, problemes a l’hora de confeccionar la candidatura conjunta amb el Centre d’Unió Republicana, és a dir, amb els republicans del carrer del Carme, el van fer desistir de presentar-se a aquells comicis municipals. Almenys així ho explicava, amb aquesta contundència, un tal Fox des del portaveu de la joventut gironina, des del periòdic *El Corn*, el dia 28 de març de 1931 (p. 1):

El primer entrebanc que han sofert els d'Acció Catalana, és el número limitadíssim de candidats que han tolerat els del carrer del Carme. I després el fet d'haver-los-hi encolomat al dit Sr. Santaló, la presència del qual a l'Ajuntament és innegable que obeeix a un afany de arreplegar la vara de l'Alcaldia. Aquest fet ha originat que Camps i Arboix desistís d'anar a l'Ajuntament.

I, certament, Joaquim de Camps no es va presentar com a candidat a conseller municipal. Això no vol dir, però, que no col·laborés amb aquella campanya, o que no participés en la proclamació de la República. Ni molt menys. A tall d'exemple, després d'haver signat com a secretari del Col·legi d'Advocats de Girona un manifest a favor de la derogació del Codi Penal de 1928, el 31 de març el *Diario de Gerona de Avisos y Noticias* anunciava la seva participació, com a propagandista, en un míting que havia de tenir lloc l'endemà a Palafrugell, amb motiu de la presentació del Centre Catalanista Republicà d'aquella localitat. I, ja passades les eleccions, el dia 16 d'abril, el mateix diari explicava com s'havia produït el canvi de règim a la ciutat. La primera part de la crònica dels fets deia així:

Anteayer tarde, después que hubo sido proclamada la República desde el balcón de las Casas Consistoriales, el Alcalde accidental señor Santaló y los señores Quintana de León, Camps Arboix, Costal y otros, seguidos de un grupo de manifestantes personáronse en el Gobierno Civil y requirieron al señor Arias Vázquez a que les hiciera entrega del mando de la provincia, para cuyo cargo había sido designado por los republicanos el señor Quintana de León [...]

Seguidamente los antedichos Srs. Quintana, Santaló, Costal y Camps, pasaron a la Diputación provincial y no hallando más que al secretario señor Brunet le comunicaron que desde aquel momento se hacían cargo de la presidencia y vice-presidencia en nombre de la

República, don Casiano Costal y don Joaquín de Camps y Arboix, respectivamente.

El dia 14 d'abril, doncs, Joaquim de Camps va prendre part en la possessió republicana del Govern Civil i, especialment, de la Diputació. Immediatament després, l'advocat gironí en passà a ocupar, de manera provisional, la vicepresidència, fins que poc després fou oficialment designat comissari adjunt d'una institució provincial que, de fet, havia passat a denominar-se Comissaria Delegada de la Generalitat. Com a titular del nou càrrec, va ser nomenat per desenvolupar diverses funcions: per exemple, per constituir una comissió permanent executiva encarregada d'organitzar la campanya a favor de l'Estatut, per representar la Comissaria Delegada en la ponència de discussió de la futura escola professional (ple municipal 03-12-1931), per formar part de la Junta provincial de Beneficència, i també, i com a lletrat, per exercir de jurat qualificador del Premi Albert de Quintana i de León. A més, per part del comissari delegat Josep Irla li foren delegades nombroses atribucions, com la facultat de signar l'escriptura de permuta d'uns terrenys del pati de l'Hospital amb l'Ajuntament de Girona per a l'obertura del carrer Joan Maragall o, fins i tot, la potestat de substituir-lo en la presidència de la institució quan ell –Irla– no hi fos.

Mentrestant, en paral·lel a les ocupacions que tenia a la Comissaria Delegada –portades a terme “amb eficàcia” segons l'amic Claudi Ametlla–, Joaquim de Camps va seguir desenvolupant la seva militància a Acció Catalana, una formació que, per cert, el març de 1931 s'havia aliat amb Acció Republicana de Catalunya per formar el Partit Catalanista Republicà. Així, el 10 de maig de 1931, gairebé un més després del canvi de règim, De Camps va ser elegit membre del Consell Central del partit –condició que tornaria a tenir l'any 1932– i delegat comarcal del mateix a la regió de Girona. A partir d'aleshores, la seva activitat com a representant de la formació no va fer sinó augmentar. Sobretot, es va dedicar a fer difusió i propaganda de l'ideari ca-

talanista i republicà que tant ell com el partit defensaven, per exemple participant en diversos actes o col·laborant amb el portaveu del PCR a Girona, amb el setmanari *Vibració*, del qual fou redactor en cap. Els articles d'opinió que hi escrivia, un reflex de les seves inquietuds i del seu compromís amb la realitat, de la seva capacitat analítica i del seu esperit reflexiu, solien aparèixer a la primera pàgina i versaven, principalment, sobre temes d'actualitat política.

La tardor de 1932 va ser especialment intensa per a Camps i Arboix, sobretot perquè, en un intent de satisfer les seves aspiracions polítiques, va provar de fer el salt a la política catalana. El dia 8 d'octubre d'aquell any, *Vibració* (08-10-1932, p. 2-3) publicava els acords que s'havien pres durant l'Assemblea Intercomarcal del PCR a Girona, celebrada al local del Foment Catalanista Republicà i presidida per ell mateix, com a màxim representant. Fou durant el transcurs d'aquesta que s'acordà participar en les eleccions al Parlament de Catalunya previstes per al dia 20 de novembre. En aquest sentit, es va deixar la porta oberta a "establir coalicions amb altres partits o nuclis d'opinió catalanistes i republicans d'esquerra liberal", sempre que s'apliqués, però, "el principi de representació proporcional". Pocs dies després, el dia 18 d'octubre, el *Diari de Girona* (*Diari de Girona d'Avisos y Notícies*, 18-10-1932, p. 1) ja apuntava com a possibles candidats del PCR a la circumscripció de Girona els senyors Carles Jordà, Joaquim de Camps i Joan Garganta, i afegia: "No se sap públicament si aniran coaligats amb l'Esquerra". Tanmateix, el dia 15 Joaquim de Camps ja havia escrit (*Vibració*, 15-10-1932, p. 1):

Tèrbol i confús és el panorama polític que s'exten (sic) sota els nostres esguards, i encara l'enterboleix més i el fa més confusionari el fet de que nuclis governants com l'Esquerra republicana, per una actitud massa decantada als seus peculiars interessos, obligui a que els sectors afins per sentit de la pròpia existència

i de la pròpia dignitat, tinguin que aixecar bandera i intervenir en la lluita per compte propi.

Les aliances, doncs, van fracassar. Les peticions de representació proporcional fetes per part seva no van ser acceptades i el partit va quedar aïllat, sol, abans de la celebració dels comicis. D'aquí que els resultats no fossin els esperats. El candidat Joaquim de Camps i Arboix va obtenir 670 vots, que no li van valer per ser elegit.

La culminació del viratge polític

Amb la porta del Parlament de Catalunya tancada, Camps i Arboix aviat intentaria tornar a formar part de l'Ajuntament de Girona. Tindria l'oportunitat de fer-ho l'any 1934, any de noves eleccions municipals. Nou membre del Centre d'Unió Republicana des de l'any 1933, s'hi va presentar com a cap de llista d'Esquerra Republicana de Catalunya.

Les esquerres es van presentar a aquells comicis dividides, mentre que les dretes hi van acudir en coalició, sota el nom d'Unió i Defensa Ciutadana. No van ser unes eleccions exemplars. Per part dels dos bàndols hi va haver coaccions, compra de vots i, fins i tot, el robatori d'una acta electoral del carrer del Carme, un sector tradicionalment favorable als republicans. La victòria de la jornada electoral va ser per a la Lliga i els seus socis afins. Tanmateix, per part de l'Esquerra els resultats no van ser acceptats i s'impugnaren. L'assumpte va arribar al Tribunal Contenciós Administratiu, que va corroborar la victòria dretana.

Sense l'alcaldia desitjada, Camps i Arboix va assumir el paper de cap de la minoria esquerrana ja des de bon començament, des del primer ple del nou mandat, quan va criticar la falta d'un programa de govern per part de la coalició guanyadora. També va fer diverses aportacions sobre l'esquema que havia de seguir el nou cartipàs municipal. I, sense massa temps per a res més, va arribar el mes d'octubre de 1934.

El dia 6 d'aquell mes, secundat per altres membres de la minoria d'Esquerra Republicana, De Camps va protagonitzar un aixecament que el portaria a convertir-se, només per unes hores, en alcalde gestor de la ciutat. A instàncies de la Comissaria Delegada de la Generalitat, el consistori presidit pel *lliguer* Francesc Tomàs va ser suspès, i al seu lloc es va constituir una Comissió Gestora. A imatge del que havia succeït a Barcelona, Joaquim de Camps va proclamar l'Estat Català des del balcó del consistori. Però aquella "manicomial aventura" –tal com la va definir el *Diari de Girona*, que el considerà un "alcalde-llampec"– va finalitzar l'endemà mateix, dia 7. Llavors, Camps i Arboix va ser detingut i empresonat. Entès en assumptes legals, però, va fer passar el cas com a causa civil i va poder quedar en llibertat l'any 1935. Durant el temps que va restar empresonat, va confeccionar l'obra *Després del 6 d'octubre: política d'Esquerra a Catalunya* (1935), que va escriure, en paraules seves, en un ambient de silenci, "el silenci de l'exili".

No va tornar a l'Ajuntament fins al 4 de març de 1936, encara com a cap de la minoria. Quatre mesos més tard es produiria el cop d'estat franquista i s'obriria un nou període.

La Guerra Civil i l'alcaldia

Amb l'inici de la Guerra Civil, Joaquim de Camps es va convertir en alcalde de la ciutat. El cop d'estat franquista del 17 de juliol, fet sentir a Girona el dia 19, va obligar els regidors de la coalició dretana a abandonar l'Ajuntament. Així, els consellers d'Esquerra Republicana van quedar com a únics components del consistori i van nomenar batlle provisional Llorenç Busquets i Ventura. Tanmateix, el dia 1 d'agost, d'acord amb els preceptes que el dia 31 de juliol havia dictat la Comissaria Delegada de la Generalitat a Girona, es va produir la constitució definitiva de l'Ajuntament. Aquell dia, Camps i Arboix va ser proclamat alcalde de la ciutat, per vint vots favorables i un en blanc, i designat ponent president de la Comissió de Finances. Anys després, ell

mateix explicaria aquell procés des de les pàgines de *Presència* (28-12-1974, p. 14):

Els fets del 18 de juliol portaren com a conseqüència immediata un capgirament en la constitució municipal. Després d'uns dies de Llorenç Busquets a l'alcaldia, el consistori —reconstituït amb elements d'Acció Catalana i socialistes en lloc dels regidors de la Lliga, carlins i monàrquics—, em féu l'honor i la dura comanda de confiar-me el càrrec. Fins al 20 d'octubre em correspongué viure una etapa excepcionalment compromesa i dolorosa. Compromesa per l'anomalia de la situació política, i dolorosa per la impotència d'evitar desafurs dels partits de classe damunt de persones i coses; un estat general de desvari com un malson.

Durant el seu curt mandat, que s'allargà fins a finals d'octubre, es van realitzar diverses actuacions. D'entrada, durant la ja esmentada sessió del dia 1 d'agost, Camps i Arboix va apuntar com a prioritat del mandat la solució de tres “problemes fonamentals que han d'ésser resolts d'una manera immediata i ràpida”: l'atur, les escoles i els habitatges sans. No s'oblidà, tampoc, de fer al·lusió al dèficit de l'economia municipal, i per això es van aprovar diversos projectes de suplement de crèdit. Per altra banda, en el ple del dia 5 d'agost es va aprovar la proposta de confiscació i d'incorporació al patrimoni municipal dels cementiris general de Girona i especial del Pont Major, que incloïa també els terrenys contigus, propietat del bisbat. Més endavant, el dia 22 d'agost, es va confirmar el projecte d'enderroc de l'exconvent de les Bernardes, amb l'objectiu de construir, en aquella zona del barri del Mercadal, una plaça mercat. Una altra intervenció urbanística aprovada, aquesta en la sessió del 9 de setembre, va ser la referent a la muntanya de Montjuïc, on es va projectar la construcció de cases barates.

Amb tot, cal recordar el poder que en aquells moments tenia

En el cementiri
El President del Centre d'Unió Republicana senyor Camps i Arboix llegint el seu discurs, al peu de la tomba dels màrtirs.

(Fotos E. Burch)

Joaquim de Camps. AMGi, *L'Autonomista*, 30-06-1936, p. 1.

el Comitè Antifeixista de Girona, que disputava l'administració de la ciutat al consistori. L'entrada dels anarquistes al govern de la Generalitat, i també al de la ciutat de Girona, va capgirar la composició municipal i, el dia 21 d'octubre de 1936, Camps

i Arboix va ser substituït pel cenetista Expèdit Duran. Disconformes amb aquells fets, els regidors d'Esquerra Republicana es van retirar del consistori, i no hi tornarien fins l'11 de desembre. Aquell dia, tots ells van prendre l'escó i es fan integrar al Consell Municipal, tots excepte Joaquim de Camps i Pere Vila, absents. I és que per aquelles dates De Camps ja s'havia traslladat a Perpinyà per treballar al Consolat de la República. Ja no tornaria a viure de manera estable a la ciutat de Girona. Un cop acabada la Guerra Civil, i després de restar un temps més a França, es va exiliar a l'Argentina. Tot i que l'any 1948 es va tornar a Catalunya, es va establir a Barcelona.

Els últims dies

Un cop a Barcelona, Joaquim de Camps i Arboix es va dedicar a ampliar la seva producció bibliogràfica. Va escriure llibres d'història i de dret, mentre participava en diverses revistes especialitzades: va col·laborar a *Destino* i a *Historia y Vida* i també va publicar alguns articles a *La Vanguardia*. A més, va ser president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Econòmics i Socials, i membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona. L'any 1971 va contribuir a fer possible la celebració del II Congrés Jurídic Català.

Va morir el 25 de gener de l'any 1975, l'endemà d'haver complert el seu 81 aniversari, i d'haver-ho celebrat a casa d'uns familiars. Així explicava aquells darrers moments un bon amic seu, el secretari de l'Acadèmia de Jurisprudència Octavi Saltor (Saltor 1975): "S'allità tard. L'endemà al matí, en anar a desvetllar-lo la seva muller, Carme Mercader, a dos quarts de nou, només en trobà el cos, encara tebi, d'on l'ànima s'havia evadit una hora abans. La seva Girona nadiua, en el panteó familiar, acollí, el següent dia 26, les seves despulles. Un nou escó corporatiu nostre restava buit".

Avui, aquell home tan lligat a la terra té una plaça dedicada a la ciutat, a la seva ciutat. No en va, l'any 2009 Quim Torra es-

Permis de conduire francès

Permis de residència francès. ANC. Fons Joaquim de Camps i Arboix. Carpeta Personal.

crivia des de les pàgines de la *Revista de Girona* (Torra 2009, p. 34-38) que “recuperar la memòria històrica, a Girona, passa per recuperar Camps i Arboix i l’objectiu únic de la seva vida, el de tants homes d’aquella generació formidable: fer de Girona i de Catalunya un espai de civilització i llibertat”.

